

RECENZJA

rozprawy doktorskiej magistra Adriana Machajskiego
pt. „Elastyczność funkcjonalna organizacji a satysfakcja zawodowa osób
niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy” napisanej pod kierunkiem
dr hab. inż. Anny Lemańskiej-Majdzik, prof. PCz na Wydziale Zarządzania
Politechniki Częstochowskiej

1. Podstawa wykonania recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pana magistra Adriana Machajskiego pt. „*Elastyczność funkcjonalna organizacji a satysfakcja zawodowa osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy*”, *przygotowanej pod kierunkiem dr hab. inż. Anny Lemańskiej-Majdzik, prof. PCz*. Recenzja została opracowana na potrzeby prowadzonego na Politechnice Częstochowskiej przewodu doktorskiego o nadanie Autorowi rozprawy stopnia doktora nauk o zarządzaniu i jakości.

Podstawę wykonania recenzji stanowi:

- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 roku poz. 85, z późniejszymi zmianami),
- Decyzja Rady Dyscypliny Naukowej *Nauki o Zarządzaniu i Jakości* Politechniki Częstochowskiej z dnia 29 marca 2022 roku w sprawie powołania mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej (pismo - znak sprawy R-WZ-BODN-510- 2/2020 Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej *Nauki o Zarządzaniu i Jakości* Politechniki Częstochowskiej dr hab. Agaty Mesjasz-Lech, prof. PCz z dnia 30 marca 2022 roku).

2. Ocena ważności i aktualności problematyki rozprawy

Magister Adrian Machajski w swojej rozprawie doktorskiej zajął się aktualnym tematem dotyczącym elastyczności funkcjonalnej organizacji w kontekście satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Problematykę, w której ulokowana jest niniejsza dysertacja uważam za interesującą i ważną. Dysertacja porządkuje dorobek publikacyjny i

badawczy dostarczając materiału uwzględniającego różne wątki aplikacyjne i stanowiąc tym samym cenne źródło informacji z jednej strony o elastyczności organizacyjnej przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji personalnej oraz zakresu pracy, z drugiej zaś o satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Rozważania na temat elastyczności organizacyjnej przedsiębiorstw są w ostatnich latach rozbudowane i wielowątkowe. Jest to temat dość mocno eksploatowany, zarówno w literaturze krajowej, jak i zagranicznej. Jednak prezentowane wątki odnoszą się głównie do elastyczności funkcjonalnej organizacji w zakresie elastyczności pracy i zatrudnienia. Dlatego też uważam, że niniejsza rozprawa doktorska wypełnia lukę poznawczą w zakresie oceny zależności pomiędzy elastycznością funkcjonalną organizacji a satysfakcją zawodową osób niepełnosprawnych zatrudnionych na otwartym rynku pracy.

Problematyka podjęta w dysertacji mieści się w obszarze nauk o zarządzaniu i jakości, jest aktualna teoriopoznawczo, jak również dla praktyki gospodarczej. Wybór tematu uważam zatem za oryginalny, ambitny wymagający gruntownej wiedzy interdyscyplinarnej oraz umiejętności warsztatowych. Z praktycznego punktu widzenia rozprawa dostarcza wielu sugestii i rozwiązań o charakterze aplikacyjnym dla właścicieli i menedżerów przedsiębiorstw zatrudniających osoby niepełnosprawne, jak również dla tych osób.

3. Ocena celu pracy, hipotez badawczych i metody badawczej

Praca została poprawnie przygotowana od strony metodologicznej, na co składają się: wyraźnie zarysowany problem badawczy określony jako (...) *jak działania przedsiębiorstwa w obszarze elastyczności funkcjonalnej wpływają na satysfakcję zawodową osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy (...)*, przejrzysta struktura pracy, przyjęta metodyka badań, a także cel główny i cele szczegółowe oraz hipotezy badawcze.

Za główny cel badawczy pracy (s. 8 i s. 122) przyjęto: „ (...) *ocenę satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych zatrudnionych na otwartym rynku pracy z perspektywy działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej (...)*. Takie ujęcie celu badawczego pracy, w mojej ocenie jest poprawne, ale zarazem jest przedsięwzięciem ambitnym i stwarza liczne wyzwania teoretyczne i badawcze. Dodatkowo wyodrębniono cele szczegółowe (s. 8-9 i s. 122-123) teoriopoznawcze, empiryczne, metodyczne i aplikacyjne, które dość dobrze korespondują z pytaniami badawczymi.

Dla realizacji tak postawionego celu badawczego Doktorant formułuje hipotezę główną (s. 9 i s. 126) „*Wyższy poziom działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej organizacji wpływa dodatnio na poziom satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy*”. W mojej ocenie hipoteza główna jest nieprecyzyjna, co w pełni nie pozwala na jej weryfikację,

szczególnie w niedookreślonym obszarze „(...) wyższy poziom działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej organizacji wpływa dodatnio na poziom satysfakcji (...)”. Doprecyzowaniem hipotezy głównej jest 5 hipotez szczegółowych (s.9 i s. 127-130) odnoszących się do działania w obszarze elastyczności funkcjonalnej przedsiębiorstwa w zakresie: rotacji na stanowisku pracy (H1), poszerzania obowiązków pracowników (H2), wzbogacania treści pracy (H3), zwiększania zakresu samokontroli stanowiskowej (H4), zwiększania odpowiedzialności stanowiskowej (H5).

Hipotezy szczegółowe są zasadniczo poprawnie sformułowane, a ich układ nie budzi wątpliwości. Wynikają logicznie z zakresu pracy, sformułowanego problemu badawczego oraz przyjętej koncepcji badawczej.

Wybór metod badawczych jest konsekwencją problemu badawczego, postawionych hipotez i wyznaczonych celów. Oceniam pozytywnie celowość wyboru metod badawczych i narzędzi badawczych.

Z kolei, zaprezentowany w dysertacji przegląd literatury na temat elastyczności organizacyjnej przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji personalnej oraz omówienie analiz statystycznych dotyczących sytuacji na otwartym i chronionym rynku pracy dla osób niepełnosprawnych i wyników badań własnych pokazuje zgodność jej zawartości z tytułem i daje Autorowi możliwość pogłębionych rozważań w analizowanym temacie.

4. Konstrukcja pracy i ocena treści merytorycznej

Recenzowana praca doktorska jest wystarczająco obszerna liczy bowiem 257 stron. Składa się z pięciu rozdziałów oraz wszystkich formalnie wymaganych elementów składowych rozpraw naukowych, tj. wstępu, zakończenia, bibliografii, spisów: tabel, rysunków, wykresów dwóch załączników i streszczenia w języku angielskim. W dysertacji można wyróżnić rozdziały teoretyczne (I-II) i empiryczne (III-V), w których Autor przechodzi stopniowo od rozważań ogólnych do szczegółowych. Rozdziały empiryczne poprzedzone są charakterystyką wykorzystanej metodyki badań. Całość rozprawy ma logiczny układ, a podział treści jest zasadniczo właściwy. Konstrukcję rozdziałów cechuje wysoki poziom logiki, nazwy rozdziałów są prawidłowe, a ich zawartość właściwie zaprojektowana.

Tytuł rozprawy jednoznacznie określa ramy przedmiotowe rozważań, sformułowano go prawidłowo.

Wstęp zawiera opis problematyki pracy i jej uzasadnienie, cel główny i cele szczegółowe, hipotezy oraz charakterystykę struktury pracy wyjaśniającą tok wyводу. Cel główny i cele szczegółowe dysertacji określono, jak już wcześniej wspomniałam w sposób prawidłowy, a sformułowane hipotezy główna i szczegółowe, wynikają logicznie z zakresu pracy i

sformułowanego problemu badawczego.

Rozdział pierwszy pracy zatytułowany „*Elastyczność organizacyjna przedsiębiorstw na współczesnym rynku pracy*” poświęcony jest w pierwszej części wyjaśnieniu podstawowych pojęć związanych z elastycznością organizacyjną. Uporządkowanie aparatu pojęciowego nie jest zadaniem łatwym, ze względu na wielość podejść w literaturze przedmiotu do zdefiniowania elastyczności organizacyjnej w różnych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa. Tak trudnego zadania podjął się magister Adrian Machajski w swojej rozprawie definiując pojęcia niezbędne do realizacji tematu pracy. W kolejnej części tego rozdziału scharakteryzowano elastyczność organizacyjną w zakresie funkcji personalnej, co w mojej ocenie jest wystarczające i kluczowe dla prezentowanych rozważań. Druga część tego rozdziału została poświęcona działalności przedsiębiorstw w obszarze elastyczności na rynku pracy. W tej części w mojej ocenie w niewielkim zakresie Doktorant nawiązał do relacji elastyczność organizacyjna przedsiębiorstwa a rynek pracy, co ma fundamentalne znaczenie dla opisywanego w dysertacji tematu, uznaję to za słabą stronę tego rozdziału.

W rozdziale drugim pracy pt. „*Satysfakcja zawodowa jako element postawy pracowników niepełnosprawnych na rynku pracy*” uwaga Autora została skierowana w pierwszej części tego rozdziału na zdefiniowanie satysfakcji z pracy. W mojej ocenie Doktorant przytaczając określone pojęcia, sądy i opinie innych autorów umiejętnie przeprowadza ich analizę i potrafi jednoznacznie sformułować swoje stanowisko. W drugiej części tego rozdziału zostały omówione wybrane miary i uwarunkowania satysfakcji zawodowej. Słabą stroną tej części rozdziału jest brak nawiązania do uwarunkowań satysfakcji z pracy osób niepełnosprawnych, które w mojej ocenie mogą być odmienne w przypadku tej grupy pracowników. Rozdział ten kończą rozważania dotyczące chronionego i otwartego rynku pracy osób niepełnosprawnych zawierające aktualny stan prawny oraz dane statystyczne prezentujące wybrane charakterystyki rynku pracy. W mojej ocenie analiza statystyczna jest poprawna, ale nie zawiera autorskich wniosków w kontekście prowadzonego wywodu. Reasumując, rozdział drugi mimo moich uwag oceniam pozytywnie, jest napisany poprawnie i zawiera dobrze wykonany przegląd literatury przedmiotu w omawianym temacie, stanowiąc solidne podstawy do analizowanych w dalszej części opracowania badań własnych.

W rozdziale trzecim rozprawy pt. „*Metodyka badań własnych*” zostały zaprezentowane szczegółowo założenia badawcze w postaci problemu badawczego, celu badań, pytań i hipotez badawczych oraz wskazano metody i techniki badawcze. Opracowana metodyka badań poprawna i dobrze koresponduje z wyznaczonym problemem badawczym. W rozdziale tym

zostały zawarte dodatkowo ogólne informacje pochodzące z literatury przedmiotu dotyczące istoty metodologii badań, celów, hipotez oraz modelu badawczego. W mojej ocenie ta wiedza, stanowiąca warsztat badacza nie powinna się znaleźć w pracy ze względu na stopień zaawansowania prowadzonego wywodu.

Rozdział czwarty zatytułowany „Elastyczność organizacyjna w zakresie funkcji personalnej a poziom satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych w świetle badań ilościowych” to analiza danych pierwotnych zgromadzonych podczas procesu badawczego. W pierwszej części tego rozdziału zaprezentowana została charakterystyka badanej próby ze względu na zmienne metrykalne takie jak: płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, staż pracy, okres zatrudnienia w firmie oraz rodzaj wykonywanej pracy. Analiza w mojej ocenie jest poprawna, jedynie sposób prezentacji danych w większości przypadków liczbowo, a nie procentowo nie jest adekwatny do wielkości uzyskanej próby - 172 obserwacji. Kolejna część tego rozdziału zawiera analizę poziomu satysfakcji zawodowej osób niepełnosprawnych na podstawie zbudowanego przez Autora indeksu TRI*M oraz poziomu działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej przedsiębiorstw zatrudniających osoby niepełnosprawne w województwie śląskim. Rozdział kończą rozważania dotyczące oceny wpływu działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej organizacji na poziom satysfakcji zawodowej pracowników niepełnosprawnych. Autor pracy właściwie zastosował w pracy metody statystyki opisowej, wnioskowania statystycznego i regresji liniowej, co pozwoliło na weryfikację hipotez badawczych. Wysoko oceniam tę analizę oraz wnioski o charakterze aplikacyjnym.

Ostatni zaś rozdział zatytułowany pt. „*Wpływ działań w obszarze elastyczności funkcjonalnej przedsiębiorstwa na satysfakcję zawodową w świetle badań jakościowych*” zawiera opis siedmiu studiów przypadku. W mojej ocenie analiza jest bardzo skromna i właściwie ogranicza się do opisu tych przypadków, dopiero w podsumowaniu rozważania są wzbogacone o komentarz Autora. Moim zdaniem zgromadzony materiał badawczy podczas badania jakościowego nie został w pełni wykorzystany.

Końcowy fragment rozprawy doktorskiej - zakończenie zawiera podsumowanie postępowania badawczego, ogólne wnioski z badań oraz odniesienie do wytyczonych celów i postawionych hipotez. Cel pracy w mojej ocenie został zrealizowany, pozytywnie zweryfikowano hipotezy, a przedstawione w podsumowaniu wnioski dobrze korespondują potrzebami osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

W mojej ocenie bibliografia zasadniczo została dobrana właściwie i jest adekwatna do omawianej problematyki. Autor przywołał w pracy bogatą literaturę przedmiotu liczącą 317 pozycji zwartych, czasopism, aktów prawnych oraz dokumentację i raporty instytucji

publicznych, z tego 61 pozycji to literatura obcojęzyczna, co uznaję za mocną stronę analizy desk research. Mimo uwag, część z nich o charakterze polemicznym, moja ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej jest jednoznacznie pozytywna.

5. Ocena strony formalnej rozprawy

Pragnę zwrócić uwagę na staranną redakcję merytoryczną i techniczną rozprawy doktorskiej magistra Adriana Machajskiego, pozostawiającą recenzentowi niewiele okazji do wskazania formalnych błędów. Praca została napisana klarownym językiem, choć nie uniknięto drobnych potknięć językowych, literowych i interpunkcyjnych (np. s. 150 i 190 niewłaściwe sformułowanie „badanie przeprowadzono na grupie osób niepełnosprawnych” powinno być w grupie osób niepełnosprawnych).

Warto również dostrzec staranne przygotowanie spisów bibliografii, rysunków, tabel, wykresów i załączników. Sadzę, że oryginalność poruszanej tematyki, potrzeby naukowe i dydaktyczne, mam nadzieję, że również zainteresowanie praktyki, spowodują duże zainteresowanie rozprawą.

6. Konkluzja

Z pełnym przekonaniem podkreślam, że Doktorant posiada niezbędne umiejętności dla badacza, czyli dojrzałość, dociekliwość i rzetelność naukową, o czym między innymi świadczą oryginalne zaprojektowane i przeprowadzone badania empiryczne, a także zgromadzona obszerna literatura, na bazie której realizował swoje cele badawcze. Dowiódł tym samym o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Jego znajomość metod badawczych została potwierdzona poprzez solidne uzasadnienie ich aplikacyjnego zastosowania.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione elementy, zwłaszcza poziom naukowy pracy stwierdzam, że recenzowana dysertacja stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na posiadaną przez Autora wiedzę teoretyczną z zakresu nauk o zarządzaniu i jakości i tym samym spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, wynikające z Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 roku poz. 85, z późniejszymi zmianami). Z pełnym przekonaniem rekomenduję Wysokiej Radzie Dyscypliny Naukowej *Nauki o Zarządzaniu i Jakości* Politechniki Częstochowskiej dopuszczenie magistra Adriana Machajskiego do publicznej obrony.

